

Asia: VN/13206/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi vetymarkkinalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Kuntaliitto huomauttaa, että lausuntoa lakiluonnoksesta ei ole pyydetty Kuntaliitolta eikä miltään kunnalta, vaikka energiaverkostojen ja -tuotannon suunnittelulla ja rakentamisella on kuntien kannalta merkittäviä vaikutuksia. Kuntaliittoa ei ole myöskään kuultu lainsäädännön valmistelun aikana, vaikka laki tulisi sisältämään nimenomaisesti kuntasektoria koskevaa sääntelyä. Kuntaliitto pitää tätä valitettavana puutteena valmistelussa.

Kuntaliitto pitää tärkeänä, että kuntasektori voisi osallistua lainvalmisteluun aina, kun lainsäädäntö koskee kuntia tai kunnallisia viranomaisia tavalla tai toisella. Tällä tavoin valmisteluun voidaan saada sitä rikastuttavaa tietoa ja näkökulmia. Varsinkin EU-lainsäädännön toimeenpanossa sääntelyllä voi olla sellaisia kuntavaikutuksia, joita on vaikea hahmottaa.

Energiaverkkojen sekä merkittävien laitosten suunnittelulla ja rakentamisella on vaikutuksia mm. kuntien alueidenkäytön suunnitteluun, rakennettuun ja luonnon ympäristöön ja kuntalaisten elinympäristöön. Energiaverkosta ja laitoksista voi seurata esimerkiksi maankäytön rajoituksia, jotka kunnassa on otettava huomioon. Kunnilla on myös merkittävä rooli siinä, miten erilaisille valtakunnallisille hankkeille saadaan paikallisesti hyväksyttävyyttä. Usein verkostojen suunnittelu myös kytkeytyy muuhun rakentamiseen, kuten energiaa tuottaviin ja käyttäviin laitoksiin ja energian varastointiin, jolloin kysymyksen merkitys kuntien alueidenkäytön kannalta korostuu entisestään.

Kuntaliitto katsookin, että hallituksen esityksen jatkovalmistelussa vaikutustenarviointia on kuntavaikutusten osalta välttämätöntä täydentää.

Kuntaliitto ehdottaa, että lakiehdotusta täydennetään nimenomaisella kunnan asemaa suunnittelussa koskevalla sääntelyllä.

Kuntaliitto ehdottaa, että vetymarkkinalakiin sisällytetään sääntelyä kunnan asemasta. Kuntien varhaisen vaiheen osallistumisen mahdollistamiseksi verkonhaltija tulisi olla nimenomaisesti velvoitettu huolehtimaan siitä, että verkon rakentamista koskevasta suunnittelusta tiedotetaan kunnille hyvin aikaisessa vaiheessa. Verkonhaltijan on yhdessä verkon potentiaalisten sijaintikuntien kanssa ja muutoinkin huolehdittava riittävästä yhteistoiminnasta siten, että kuntien maankäyttöä koskevat näkökohdat tulevat verkon sijoittamisen suunnittelussa hyvissä ajoin huomioon otetuiksi. Lisäksi kunnat tulisi mainita Energiaviraston menettelyitä koskevassa sääntelyssä nimenomaisesti kuultavina tahoina.

Seuraavassa on esitetty säännöskohtaisia huomioita lakiluonnoksesta.

59 § Kunnallisen laitoksen eriyttäminen

Pykälässä säädetään velvoitteesta eriyttää vetyliiketoimintaa harjoittavan kunnallisen laitoksen vetyliiketoimintoja koskeva kirjanpito. Käytännössä eriyttäminen koskisi peruskunnan taseyksikköä tai liikelaitosta erotukseksi yritysten eriyttämisvelvoitteista (57 §). Velvoite on käytännössä verrattavissa esimerkiksi taseyksikkönä tai liikelaitoksena toimivan vesilaitoksen eriyttämisvelvoitteeseen. Kuntaliitto toteaa velvoitteen olevan tarpeen avoimuuden ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi ja kustannusseurannan toteuttamiseksi.

Kuntaliitto kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että eriyttämisen perusteluissa (57 §) jää epäselväksi se, milloin eriyttäminen on riittävää eikä yhtiöittämistä tarvita. Ilmaisun ”joilla on luonnollisen monopolin piirteitä” on tulkinnanvarainen. Olisi selvempää todeta tietyt toiminnot luonnolliseksi monopoliksi. Muita toimintoja koskisi yhtiöittämisvelvoite.

84 § Kunnan oikeus harjoittaa vetyliiketoimintaa

Pykälässä säädetään kunnalle oikeus harjoittaa vetyliiketoimintaa alueellaan ja sen ulkopuolella. Perusteluosassa ei ole lisäinformaatiota. Kuntaliitto arvioi oikeuden periaatteessa myönteiseksi mahdollisuudeksi peruskunnalle, joskin näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa vielä verrattain teoreettiseksi. Peruskunnan (59 § mukaisesti joko taseyksikkö tai liikelaitos) vetyliiketoimintamahdollisuuksia rajaisivat kuitenkin kuntalain 126–128 §:t siltä osin, kun kyse olisi kilpailutilanteesta tapahtuvasta markkinatoiminnasta. Jos kunnassa tehtäisiin päätös

vetyliiketoiminnan aloittamisesta, todennäköisin vetyliiketoimintaa harjoittava taho olisi kunnan tytäryhtiö.

88 § Täydentävät säännökset vedyntuotantolaitosten ja vetyjärjestelmäinfrastruktuurin rakentamista ja käyttöä koskevista lupamenettelyistä

Vetymarkkinalain 88 §:ssä säädettäisiin muualla lainsäädännössä vedyntuotantolaitosten ja vetyjärjestelmäinfrastruktuurin rakentamista ja käyttöä koskevista lupamenettelyistä annettuja säännöksiä täydentäviä säännöksiä. Sääntelyllä on tarkoitus toimeenpanna vetymarkkinadirektiivin luvitusta koskeva 8 artikla. Kuntaliitto toteaa, että tämän sääntely koskee kunnallisista viranomaisista ainakin kunnan rakennusvalvontaviranomaista, jolle rakentamisen tarvitsemien rakentamislupien käsitteleminen ja niistä päättäminen kuuluu.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että toimivaltaisen lupaviranomaisen olisi lupamenettelyssä otettava huomioon vedyntuotantolaitosten ja vetyjärjestelmäinfrastruktuurin merkitys vedyn sisämarkkinoille. Pykälän 1 momentin 2 alakohdassa säädettäisiin lupaviranomaisen velvollisuudesta edistää vedyn markkinajärjestelyä ja infrastruktuurin käyttöoikeuden selkeyttä, energiatehokkuus etusijalle -periaatteen noudattamista sekä unionin ilmasto- ja energiatavoitteiden ja Suomen yhdenmetyt kansallisen energia- ja ilmastosuunnitelman ja pitkän aikavälin strategian toteutumista. Tämä on esimerkiksi rakentamislain systematiikkaan nähden erityistyyppinen vaatimus lupamenettelyssä huomioitavaksi.

Kuntaliitto toteaa, että rakentamisluvan ollessa oikeusharkintainen, tällainen lisäelementti luvituksessa olisi käytännön soveltamistilanteessa mahdoton arvioitava. Kuntaliitto toteaa, että mikäli tästä on tarkoitus tehdä kulloistakin luvitusta koskevaa erityissääntelyä täydentävä lupaedellytys, tulisi direktiivin vaatimuksista muotoilla sellaiset lupaedellytykset, joita on tosiasiallisesti mahdollista arvioida käytännössä. Samalla Kuntaliitto tunnistaa, että kysymys on direktiivin toimeenpanosta eikä siinä jäsenmaalla ole välttämättä tällä kohdin ainakaan merkittävää liikkumavaraa. Kuitenkin sääntelyn olisi toimittava käytännön lupamenettelyissä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hankkeen vaatiman luvituksen kokonaisuuden käsittelymääräajasta. Sinänsä tämä sääntelykonsepti on myös kuntien viranomaisille tuttu muusta EU-lainsäädännöstä. Rakentamislaisissa on säädetty lisäksi kansallisesta käsittelymääräajasta rakentamisluvulle. Oletettavasti vedyntuotantolaitoksiin sovellettaisiin 6 kuukauden käsittelymääräaikaa niiden ollessa lähtökohtaisesti poikkeuksellisen vaativia hankkeita. Kuntaliitto toteaa EU:n säädöstoimivaltaan liittyvänä näkemyksenään, että tavallisessa säätämisyjärjestyksessä hyväksytyllä EU-lainsäädännöllä ei voida puuttua jäsenmaiden kaavoitukselliseen päätöksentekoon, ja näin ollen esimerkiksi kunnan päätösvaltaan kuuluvat poikkeaminen kaavasta ja erityinen puhtaan siirtymän sijoittamislupa eivät ole EU-lainsäädännön määräaika vaatimusten piirissä.

Lupamenettelyjen koordinoinnissa keskeisessä roolissa on hyvä keskustelu- ja tiedonkulkuyhteys sekä vuorovaikutus kansallisen yhteyspisteviranomaisen (artikla 8(8)) ja toimivaltaisten lupaviranomaisten kesken. Kuntaliitto haluaa muistuttaa, että tässä koordinaatiossa tulee myös muistaa, että luvituksesta vastaavat osaltaan myös kunnalliset viranomaiset eikä asiaa voida hallinnoida vain valtionhallinnon näkökulmasta. Rakentamisluvan ollessa oletettavasti usein vasta muiden lupien jälkeen myönnettävä lupa Kuntaliitto haluaa muistuttaa siitä, että kunnan viranomaiselle on jätävä riittävästi aikaa niiden vas-tuulle kuuluvan lupa-asian asianmukaiseen käsittelemiseen ja lähtökohtaisesti aikaa tulee olla vähintään 6 kuukautta.

Samalla Kuntaliitto toteaa, että EU-lainsäädäntöä ollaan muuttamassa erityisesti luvitusksymysten osalta. Tulevien muutosten kansallisessa toimeenpanossa Kuntaliitto toivoo parempaa yhteistyötä ministeriöltä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Pirjo Sirén

Vesa Peltola

Johtaja

Erityisasiantuntija

Peltola Vesa

Suomen Kuntaliitto ry. - Yhdyskunta ja ympäristö